

DE TWEEDE FASE

op het Ichthus Lyceum

INFORMATIE VOOR OUDERS EN LEERLINGEN VAN
KLAS 3 HAVO/VWO
EN VOOR HEN DIE WILLEN OVERSTAPPEN VAN
4 VMBO NAAR 4 HAVO

2025 - 2026

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	blz. 2
Waarom dit boekje?	3
Inleiding	4
Mentor en decaan	4
Kiezen is een kunst	5
De Tweede Fase op havo en vwo	6
Algemeen	6
Het havo	13
Het vwo	16
Wat kan ik doen na het behalen van mijn diploma?	19
hbo en wo	19
Via havo naar vwo?	21
De keuzebegeleiding	22
Lijst van afkortingen	23
Bijlagen	25

Woord vooraf

Beste leerling en ouder(s),

Straks ga je als leerling van de 3^e klas keuzes maken die over je toekomst gaan; je toekomst in de bovenbouw, maar ook voor je vervolgstudie en later je werk. Dat is best heel lastig, om al zover vooruit te kijken. Je gaat daarbij nadenken over je toekomstdromen, je ambities, maar ook wie je zelf bent, wat je talent is of waar je goed in wilt worden. Om jou en je ouders daarbij te helpen, is er dit boekje. Het is op maat gemaakt door onze eigen decanen mevrouw Esther van Duijn en de heer Hans Hovius. Het is een leidraad als je in de derde klas havo en vwo zit of als je na het behalen van je vmbo-diploma wil overstappen naar 4 havo. Laat het vooral ook aan je ouders lezen en ga er samen over in gesprek.

Met de overstap naar havo 4 of vwo 4 ga je ook een profiel kiezen. Misschien is het voor jou al een uitgemaakte zaak, of misschien lijkt dat voorlopig zo. Voor anderen is dit boekje juist welkome oriëntatie op de bovenbouw. We raden je in ieder geval aan om je grondig voor te bereiden op deze keuze, want je bent zelf steeds in ontwikkeling en bovendien kan de inhoud van de profielen soms wijzigen per jaar.

Kiezen is een kunst, maar wel een kunst die je kunt leren. Om tot een goede, verantwoorde keuze te komen, zul je op de hoogte moeten zijn van alles wat met de profielen te maken heeft. Daarnaast zul je ook een goed beeld van jezelf moeten hebben: wat kan ik – wie ben ik – wat wil ik? Dit 'leren kiezen' komt op school aan bod in de begeleidingslessen voor de profiel- en studiekeuze (SPB). Maar het is natuurlijk ook van groot belang om het er thuis over te hebben en je ouders tijdig te betrekken in de keuzes die je wilt maken.

Wij willen graag dat je in een goede samenwerking met thuis en school tot een verantwoorde profielkeuze komt, om zo volgend jaar een goede start te maken in de Tweede Fase.

Ten slotte, we richten ons hierbij bewust op leerlingen én ouders, want keuzes maken voor de toekomst, daar hebben we elkaar bij nodig: leerling, ouders en school. U kunt als ouder(s) uw kind helpen bij een stuk bewustwording. Daar zijn uiteraard verschillende manieren voor, afhankelijk van wat bij u en uw kind past. Misschien door vragen te stellen, door samen eens door dit boekje te bladeren, door samen na te denken over de haalbaarheid van de keuzes en de mogelijkheden voor een vervolgopleiding. En natuurlijk gaan de mentor en decaan van uw zoon of dochter graag met u in gesprek over de mogelijkheden in de profielkeuze en op weg naar een vervolgopleiding.

Hartelijke groet,

hr. A. Odijk, conrector havo onderbouw
mw. M. van Steenis, conrector vwo onderbouw

Waarom dit boekje?

Aan het einde van de derde klas moet je belangrijke keuzes gemaakt hebben. Wanneer je verder wilt naar 4 havo of 4 vwo moet je een profiel hebben gekozen dat bij jou past en een eerste stap is op weg naar het diploma en naar een vervolgstudie.

Het is voor jou van het allergrootste belang, dat je de juiste keuze maakt om teleurstelling in je verdere studieloopbaan te voorkomen. En het is voor de organisatie van de school van groot belang tijdig te weten waarvoor je kiest.

Het is voor jou dus een zeer belangrijk jaar. Maar je staat er natuurlijk niet helemaal alleen voor: je mentor, je vakdocenten en je ouders willen je hiermee graag helpen. Overleg met hen! En als je er écht met je mentor er niet meer uitkomt, kun je een afspraak maken bij je decaan. Bovendien krijg je ter ondersteuning dit boekje met informatie.

Lees het aandachtig door, bestudeer het en geef het ook aan je ouders. Ook voor hen is het erg belangrijk te weten wat er dit jaar en de komende jaren op je af komt. Bovendien is de informatie over de keuzebegeleiding op pagina 21 met name aan hen gericht.

We wensen je heel veel sterkte bij het maken van een goede keuze!

mw. E. van Duijn MSc MEd
hr. M. Hoogeboom MEd
decanen

Inleiding

Mentor en decaan

Je mentor is je vaste begeleider op het traject van de keuzebegeleiding. Hij verzorgt de lessen studie- en profielkeuzebegeleiding en bewaakt het proces. Hij kan je de basisinformatie verschaffen over de profielen en is het eerste aanspreekpunt voor jou en je ouders.

De decanen zijn deskundig op het gebied van keuzebegeleiding, vervolgonderwijs en het beroepenveld. Zij hebben de eindverantwoordelijkheid voor de loopbaanoriëntatie en – begeleiding (LOB), waaronder ook de keuzebegeleiding valt. Daarom sturen de decanen de mentoren aan en kunnen zij altijd op hen terugvallen. Ook verzorgen de decanen enkele decaanlessen en de presentaties over de keuzebegeleiding op de ouderavond. De mentor geeft algemene informatie over de profielen en de daaraan aansluitende vervolgstudies en beroepsmogelijkheden.

Onze school heeft twee decanen:

mw. E. van Duijn MSc MEd
e-mail e.vanduijn@ichthuslyceum.nl
hr. M. Hoogeboom MEd
e-mail m.hoogeboom@ichthuslyceum.nl

Kiezen is een kunst

Bij het kiezen van een profiel is het verstandig om goed op enkele zaken te letten. Deze komen tijdens de lessen studie- en profielkeuzebegeleiding uitvoerig aan de orde, maar ze staan samengevat hier op een rij:

1. **Kijk eerst wat je kunt!**

Ga bij jezelf na welk profiel of welke profielen je aan zou kunnen. Wat zijn je capaciteiten en aanleg? Rapportcijfers van de afgelopen jaren kunnen je een aanwijzing geven. Maar vraag je wel af of je dat cijfer 6 voor een bepaald vak met gemak of met de grootste mogelijke moeite hebt behaald. Schoolresultaten kunnen meegenomen worden bij selecties in het Hoger Onderwijs. Praat er eventueel over met je vakdocenten!

2. **Welke richting wil je op in de toekomst?**

Het is echt nog niet nodig precies te weten wat je later wilt worden. Je eigenlijke studie of beroep kies je pas later. Maar het is wel al noodzakelijk je af te vragen in welke richting je belangstelling gaat.

3. **Welk vervolgonderwijs denk je na het havo of vwo te kiezen?**

De keuze van je profiel moet zó zijn, dat dit aansluit bij de eisen die een vervolgstudie van je verlangt. Er zijn studies waarvoor geen specifiek profiel vereist is, maar er zijn ook studies in het Hoger Onderwijs waar je alleen toelaatbaar bent wanneer je examen hebt gedaan in een bepaald profiel of bepaalde vakken. Ook een extra vak dat je misschien naast je profiel wilt kiezen kan hierbij een rol spelen. De decanen kunnen je hierover informeren.

4. **Bespreek je keuze met anderen!**

Betrek bij het maken van je keuze zoveel mogelijk mensen die je deskundig advies kunnen geven (zoals je mentor, decaan, vakdocenten) of die jou heel goed kennen (zoals je ouders). Jij zult uiteindelijk de keuze moeten maken, maar je hoeft er niet alleen voor te staan!

De Tweede Fase op havo en vwo

Algemeen

Het onderwijs in de bovenbouw van het havo en het vwo heet de Tweede Fase. De Tweede Fase bereidt je niet alleen voor op het examen, maar ook op het vervolgonderwijs. Je bent na je havo- of vwo-opleiding natuurlijk niet verplicht verder te studeren in het Hoger Onderwijs, maar dat is eigenlijk wel de bedoeling. De Tweede Fase gaat daar juist van uit. Hoger Onderwijs is overigens een verzamelnaam voor opleidingen in het Hoger Beroepsonderwijs (hbo) en Wetenschappelijk Onderwijs (universiteit). Het havo (Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs) bereidt voor op het hbo; gymnasium en atheneum, samen het vwo (Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs), zijn een voorbereiding op het Wetenschappelijk Onderwijs aan een universiteit.

DE VAKKEN

Voor alle leerlingen in de Tweede Fase bestaat het totale pakket van vakken uit drie onderdelen:

1. de gemeenschappelijke vakken, die voor iedereen verplicht zijn
2. de vakken van het door jou gekozen profiel
3. (tenminste) één extra vak dat je kiest naast het profiel, het vak in de zogenaamde 'vrije ruimte'.

DE PROFIELEN

Een profiel bereidt je voor op een bepaald gebied van de maatschappij. Het is een combinatie van vier vakken die allemaal gericht zijn op een studierichting of beroepssector. Er zijn vier van deze gebieden, dus zijn er ook vier profielen, waarvan je er één moet kiezen:

- het profiel Cultuur en Maatschappij (CM)
- het profiel Economie en Maatschappij (EM)
- het profiel Natuur en Gezondheid (NG)
- het profiel Natuur en Techniek (NT)

Je zult je nu waarschijnlijk afvragen: wat houden de profielen in en wat kan ik ermee? Hier volgt een kort overzicht om je een indruk te geven:

Het profiel **Cultuur en Maatschappij** is gericht op communicatie, cultuur, gedrag, kunst, talen, onderwijs en hulpverlening.

Als je overweegt dit profiel te kiezen, heb je belangstelling voor een van deze sectoren. Je hebt een creatieve instelling en je bent sociaal en belangstellend. Je vindt het leuk om met mensen te werken en hen te helpen.

Het profiel CM is bedoeld om een brede algemene kennis op te bouwen. Daarom heb je in dit profiel heel verschillende vakken. Geschiedenis is verplicht, en op het vwo ook wiskunde (wiskunde C of wiskunde A). Verder worden kunst, talen, economie, aardrijkskunde en

maatschappijwetenschappen in dit profiel aangeboden (uiteindelijk moet je op vier profielvakken komen).

Mogelijke vervolgstudies op hbo of universiteit die aansluiten op CM zijn:

- social work
- sociaal pedagogische hulpverlening
- journalistiek
- communicatie
- geschiedenis
- kunstopleidingen
- talenstudies
- toerisme
- onderwijsstudies
- pedagogiek
- psychologie
- sociologie
- sportacademie
- rechten

Het profiel **Economie en Maatschappij** is gericht op accountancy, administratie, commercie, bankwezen, handel, economie en informatie.

Als je overweegt dit profiel te kiezen heb je belangstelling voor een van deze sectoren. Je bent zorgvuldig, behoorlijk goed in rekenen, ondernemend en je houdt van aanpakken. Je kunt goed organiseren.

In dit profiel zijn de vakken economie, geschiedenis en wiskunde A (of wiskunde B) verplicht. Daarnaast kun je kiezen uit een taal, maatschappijwetenschappen, aardrijkskunde of bedrijfseconomie.

Mogelijke vervolgstudies op hbo of universiteit die aansluiten op EM zijn:

- alle economische en financiële opleidingen
- bedrijfskunde
- accountancy
- bestuurskunde
- makelaardij en vastgoed
- media- en entertainmentmanagement
- small business en retail management

Het profiel **Natuur en Gezondheid** is gericht op landbouw, chemie, dieren, gezondheid, milieu, planten en waterhuishouding.

Als je overweegt dit profiel te kiezen, heb je belangstelling voor een van deze sectoren. Je bent behoorlijk goed in exacte vakken, nieuwsgierig en je wilt graag weten hoe dingen ontstaan en hoe ze werken. Je bent sociaal en hulpvaardig.

De vakken biologie, scheikunde en wiskunde A of B zijn in profiel verplicht. Daarnaast heb je de keuze uit natuurkunde, aardrijkskunde en onderzoek en ontwerpen. Op het havo kun je natuurkunde alleen kiezen met wiskunde B.

Mogelijke vervolgstudies op hbo of universiteit die aansluiten op NG zijn:

- alle studies die te maken hebben met gezondheidszorg
- alle studies die te maken hebben met akkerbouw of veeteelt
- alle studies die te maken hebben met natuur- en bosbeheer
- alle studies die te maken hebben met planten en/of dieren
- milieukunde
- kust- en zeemanagement
- chemische technologie
- laboratoriumopleidingen
- voeding en diëtiëk

Het profiel **Natuur en Techniek** is gericht op analyseren, bouwen, construeren, ontwerpen, rekenen, testen.

Als je overweegt dit profiel te kiezen dan heb je belangstelling voor tenminste een van deze activiteiten. Je bent goed in exacte vakken, kunt logisch denken en je lost graag problemen op.

De vakken natuurkunde, scheikunde en wiskunde B zijn in dit profiel verplicht. Daarnaast moet je een keuze maken uit biologie, informatica of onderzoek en ontwerpen.

Mogelijke vervolgstudies op hbo of universiteit die aansluiten op NT zijn:

- alle technische studies
- aviation studies (alles wat met luchtvaart te maken heeft)
- bouwkunde
- elektrotechniek
- forensische opleidingen
- scheikunde, natuurkunde, sterrenkunde
- maritiem officier
- weg- en waterbouwkunde

DE VRIJE RUIMTE

In de vrije ruimte kun je een vak kiezen dat verplicht is voor je vervolgopleiding of dat je misschien ook gewoon leuk vindt. Je kunt het vak in de vrije ruimte ook zo kiezen dat je je toelatingskansen bij een selectieprocedure van een bepaalde studie vergroot.

Niet altijd kan je keuze voor een vak in de vrije ruimte worden gehonoreerd, ook al biedt de school het op papier aan. Dat kan te maken hebben met het feit dat slechts heel weinig leerlingen het vak hebben gekozen. Het kan ook zijn dat de keuzes leiden tot een rooster waarin jouw vakkencombinatie niet past; de school heeft op voorhand daarom al enkele vakkencombinaties uitgesloten (zie pagina 9). Je maakt in ieder geval voor de vrije ruimte een eerste en een tweede keuze. Kan de eerste keuze om welke reden dan ook niet doorgaan, dan wordt automatisch je tweede keuze het vak in de vrije ruimte. Houd hiermee bij het maken van je keuze altijd rekening!

Soms zijn er leerlingen die twee vakken in de vrije ruimte willen kiezen. Als je bijvoorbeeld in de toekomst wilt overstappen van 5 havo naar 5 vwo is dit zelfs aan te raden (zie pagina 20). Denk er echter goed over na, want het is een flinke verzwaring en je moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- a. Je hebt voor het te kiezen vak tenminste een 7,0 op het laatstverschenen rapport van de derde klas.
- b. Het gemiddelde van de onafgeronde meetellende cijfers op het laatstverschenen rapport is tenminste 7,0.
- c. Je vakdocent geeft positief advies.
- d. Je schrijft een kort motivatiebriefje.
- e. Je kiest een vak binnen de keuzemogelijkheden die de school biedt en houdt rekening met de vakblokkades (zie pagina 9).

Op basis hiervan beslist de afdelingsconector of aan het verzoek om een extra vak te volgen kan worden voldaan. Wanneer de reactie positief is, probeert de roostermaker dit vak mee te roosteren. Dit zal echter lang niet altijd lukken. Je moet rekening houden met zelfstudie. De toetsen maak je gewoon mee tijdens uren dat het vak gegeven wordt. Je zult dan een uur voor een ander vak moeten missen. Het rapportcijfer doet in de bovenbouw gewoon mee bij de bepaling of je bevordert of geslaagd bent. **Maar let op:** je kunt als het tegenzit het vak niet zomaar weer laten vallen. Je moet het tenminste blijven volgen tot het einde van het vierde jaar en het cijfer telt mee bij de overgang naar de vijfde klas!

VAKBLOKKADES

Sommige vakkencombinaties zijn niet logisch en als we die toch zouden aanbieden, zou slechts een enkeling hiervan gebruik maken. Dat heeft dan zo'n grote impact op het rooster, dat we enkele vakkencombinatie niet aanbieden.

Voor zowel **havo als vwo** geldt:

- a. Het vak kunst kun je niet kiezen combinatie met O&O, BSM (havo), informatica, of bedrijfseconomie.
- b. Het vak biologie kun je niet kiezen in een maatschappijprofiel.
- c. Het vak bedrijfseconomie kun je alleen kiezen in het profiel Economie en Maatschappij.
- d. Het vak informatica kun je niet kiezen met bedrijfseconomie of maatschappijwetenschappen.
- e. Het vak maatschappijwetenschappen kun je niet kiezen met O&O of informatica.

En voor alleen het **havo** geldt:

- f. Het vak BSM kun je niet kiezen met O&O of kunst.
- g. Op het havo kun je Frans of Duits niet kiezen met natuurkunde.

DE VAKADVIEZEN

In januari geven je vakdocenten aan de hand van een vakadvies aan hoe zij jouw kansen inschatten voor de bovenbouw. Deze adviezen worden niet alleen gegeven door de docenten van de profiel- en keuzevakken, maar ook van de vakken die iedereen in de bovenbouw moet volgen. Dit geeft een compleet beeld en kan bijvoorbeeld worden gebruikt bij de vraag hoe je je kansen op het behalen van een diploma op het huidige niveau kunt inschatten.

Voor wiskunde wordt een advies gegeven *wiskunde A, B* (en voor vwo ook *C*) of een negatief advies. Hierbij is een advies wiskunde B een voorlopig advies; of je uiteindelijk ook wiskunde B in de bovenbouw kunt volgen, hangt af van het cijfer op het eindrapport. Aan het eind van de derde klas krijg je een apart cijfer voor wiskunde A en wiskunde B. Als je voor wiskunde B op het eindrapport een cijfer hebt lager dan 6 en met wiskunde A wel bevorderd kunt worden, moet je in de bovenbouw uitwijken naar wiskunde A. Als je dan gekozen hebt voor Natuur en Techniek, moet je overstappen naar een ander profiel. En heb je op het havo gekozen voor Natuur en Gezondheid met natuurkunde, dan moet je daarnaast natuurkunde inruilen voor aardrijkskunde of O&O.

Voor de andere vakken worden de adviezen gegeven op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 wil zeggen: je kansen in de bovenbouw zijn minimaal en 5: je hebt grote kans op een goed resultaat. Houd bij je profielkeuze rekening met deze adviezen! Je zou ze naast je neer kunnen leggen, maar je zult begrijpen dat dit heel onverstandig is, temeer daar je met meer dan één minpunt in de profiel- en keuzevakken niet kunt worden bevorderd.

HET VAK O&O

Het Ichthus Lyceum is een Technasium, en daarom biedt het ook in de bovenbouw het vak onderzoek en ontwerpen aan. Dit vak kun je echter alleen maar kiezen in een natuurprofiel (NG of NT). Ook wie in de onderbouw de talentstroom met O&O niet heeft gevolgd, kan O&O in de bovenbouw kiezen. Wie het vak O&O in de bovenbouw heeft gevolgd, ontvangt bij het havo-, atheneum- of gymnasiumdiploma ook een technasiumcertificaat.

HET VAK BSM

Het vak bewegen, sport en maatschappij wordt alleen op het havo gegeven. Je kunt het kiezen bij ieder profiel, maar niet in combinatie met kunst of O&O.

DE STUDIELAST

De studielast is alle tijd bij elkaar die je besteedt aan school, d.w.z. aan de lessen, aan het huiswerk en aan excursies, museumbezoek enz. (reistijd telt niet mee).

Voor alle bovenbouwleerlingen is er een gemiddelde studielast van 1.600 klokuren per jaar. Een havoleerling heeft dus een totale last van ($2 \times 1.600 =$) 3.200 klokuren en een vwo-leerling van ($3 \times 1.600 =$) 4.800. De studielast is zo goed mogelijk over de leerjaren verdeeld.

Realiseer je goed, dat de studielast heel pittig is. Reken maar mee:

- een schooljaar bestaat uit 40 weken
- per week moet je dus gemiddeld ($1.600 \text{ klokuren} \div 40$) 40 uur voor school bezig zijn.
- van die 40 klokuren per week breng je er gemiddeld tenminste $22\frac{1}{2}$ verplicht op school door, dat zijn 30 lesuren van 45 minuten.
- de $17\frac{1}{2}$ overblijvende klokuren zijn huiswerk; als je niet op zaterdag en zondag voor school zou willen werken, moet je iedere doordeweekse dag na school nog $3\frac{1}{2}$ klokuren aan je huiswerk besteden.

Hieruit vloeien de volgende consequenties voort:

- kies niet té moeilijk: je zult er al hard genoeg aan moeten trekken.
- in de Tweede Fase heb je te maken met heel veel vakken (het havo heeft 11 en het vwo 12 examenvakken) en je hebt in je rooster vast wel een aantal tussenuren; je zou die goed kunnen gebruiken door in de mediatheek al een deel van je huiswerk te maken.
- je zult je tijd goed moeten organiseren. Vraag je daarom goed af hoeveel je nog kunt vrijmaken voor activiteiten als baantjes of sportclubs; in ieder geval moet je **elke schooldag van 7:30 tot 17:00 uur** voor school beschikbaar zijn.

HET GYMNASIUM

Als gymnasiumleerling kies je in het algemene deel voor Latijnse taal en cultuur (LTC) of Griekse taal en cultuur (GTC). Daardoor heb je 10% meer studielast. Als je in beide klassieke talen examen wilt doen, dan kies je Latijn in het algemene deel en Grieks in de vrije ruimte, óf, als je CM kiest, als profielvak.

Wanneer je aan deze voorwaarden voldoet én tot en met het derde leerjaar beide klassieke talen hebt gevolgd, ontvang je uiteindelijk het gymnasiumdiploma, dat maatschappelijk erg gewaardeerd wordt.

DE EXAMENS

Het klinkt wat gek, maar in klas 4 krijg je al toetsen die meetellen voor je examen. Dat zit zo:

Je examen bestaat uit twee delen: het centraal examen en het schoolexamen. Het centraal examen doe je gewoonlijk aan het einde van je schoolloopbaan. Het schoolexamen wordt afgenomen met verschillende toetsen tijdens alle jaren in de bovenbouw. Een overzicht van al die toetsen die meetellen voor het schoolexamen krijg je per leerjaar in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA).

Voor veel vakken moet je zowel schoolexamen als centraal examen doen en is je eindcijfer het gemiddelde tussen die twee. Maar er zijn ook vakken die alleen maar een schoolexamen kennen. Een overzicht vind je verderop in dit boekje. Je wordt uiteindelijk beoordeeld op het gemiddelde cijfer van de centrale eindexamens (dat mag niet kleiner zijn dan 5,5), op de gemiddelden van het school- en eindexamen (je mag maximaal een 4 en een 5 hebben, maar alleen bij voldoende compensatie) en er wordt gekeken naar de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde: daarin mag je maximaal maar één 5 hebben.

Tot slot zijn er nog (onderdelen van) vakken die je naar behoren moet afsluiten, maar waarvoor je geen cijfer krijgt. Dat lijkt misschien aantrekkelijk, maar als je (het onderdeel van) zo'n vak niet naar behoren afsluit, kun je geen examen doen.

HET PROFIELWERKSTUK

In het onderwijs blijven kennis en inzicht heel belangrijk. Maar er komt ook steeds meer nadruk te liggen op vaardigheden. Bij alle vakken krijgen die heel wat aandacht. Als afsluiting van dat vaardighedenonderwijs moet je samen met een klasgenoot in je laatste leerjaar¹ een heel uitvoerige opdracht maken: het profielwerkstuk - of als je O&O hebt de meesterproef.

DISPENSATIE TWEDE MODERNE VREEMDE TAAL OP HET ATHENEUM

Leerlingen in de bovenbouw van het atheneum moeten naast het vak Engels een tweede moderne vreemde taal volgen. Op deze manier heeft de overheid bij de invoering van de Tweede Fase het brede karakter van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs willen benadrukken.

Op het Ichthus Lyceum worden in de bovenbouw van het atheneum, naast het verplichte vak Engels, Frans en Duits aangeboden. In bijzondere gevallen maakt de regelgeving (uitvoeringsbesluit WVO 2020 – artikel 2.9) het mogelijk dat het bevoegd gezag van de school dispensatie kan verlenen aan een leerling voor het volgen van de tweede moderne vreemde taal als deze een belemmering vormt voor het succesvol doorlopen van het atheneum.

Om voor een dispensatie van de tweede moderne vreemde taal in aanmerking te komen moet aantoonbaar, dan wel waarneembaar zijn dat de leerling:

1. een stoornis heeft die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis heeft die effect heeft op taal;
of,
2. een andere moedertaal heeft dan de Nederlandse taal of de Friese taal;

¹Leerlingen die in het voorlaatste jaar doubleren moeten in dat schooljaar het profielwerkstuk afsluiten, anders kunnen zij niet worden bevorderd naar het eindexamenjaar.

of,

3. onderwijs volgt in het profiel natuur en techniek of in het profiel natuur en gezondheid en het onderwijs in de taal naar verwachting verhindert dat de opleiding met goed gevolg wordt afgerond.

Een dispensatie is geen automatisch recht. Wie meent hiervoor in aanmerking te komen moet met een deskundig advies voor 1 februari een verzoek indienen bij de schoolleiding. Zij zal beslissen of dit verzoek kan worden ingewilligd. Als dit het geval is, kiest de leerling in plaats van een tweede moderne vreemde taal een ander vak.

Het HAVO

DE VERPLICHTE VAKKEN

De vakken die iedereen moet volgen zijn:

- Nederlandse taal en literatuur
- Engelse taal en literatuur
- maatschappijleer
- culturele en kunstzinnige vorming
- levensbeschouwing
- lichamelijke opvoeding

Verder zijn in de studielast verplicht opgenomen deelname aan de introductiedagen, een buitenlandse reis, modules algemene vaardigheden, oriëntatie op studie en beroep en de mentorbegeleidingen.

DE PROFIELVAKKEN

Er zijn twee soorten profielvakken: de vaste profielvakken en de profielkeuzevakken. Soms heeft de school bepaald welke profielkeuzevakken er worden aangeboden², die keuze staat vast en kun je niet wijzigen; er zou anders geen werkbaar rooster mogelijk zijn. In het profiel Cultuur en Maatschappij en Natuur en Gezondheid kun je zelf nog een keuze maken voor twee profielvakken, in de andere profielen voor één profielvak.

Het overzicht van de profielvakken ziet er als volgt uit:

Cultuur en Maatschappij:

Duits of Frans

De andere moderne vreemde taal of kunstvak beeldende vorming (kortweg kunst)

geschiedenis

economie of aardrijkskunde of maatschappijwetenschappen

Economie en Maatschappij:

geschiedenis

economie

wiskunde A of wiskunde B

Frans of Duits of aardrijkskunde of maatschappijwetenschappen of bedrijfseconomie

Natuur en Gezondheid

biologie

natuurkunde (alleen met wiskunde B) of aardrijkskunde of onderzoek en ontwerpen,

scheikunde

wiskunde A of wiskunde B

Natuur en Techniek

biologie of informatica of onderzoek en ontwerpen

natuurkunde

scheikunde

wiskunde B

² Het kan dus zijn dat op andere scholen andere profielsamenstellingen voorkomen.

HET VAK IN DE VRIJE RUIMTE

Je kiest ook een vak in de vrije ruimte. De school kan het vak alleen aanbieden als er voldoende leerlingen zijn die het hebben gekozen. We zullen je daarom vragen om een eerste en een tweede keuze te maken. De profielkeuzevakken worden ook aangeboden in de vrije ruimte. Het spreekt echter vanzelf dat je nooit een vak twee keer kunt kiezen. Vakken met een * kun je niet in combinatie met alle vakken kiezen, zie pagina 9 en het overzicht achterin dit boekje.

Bij het profiel Cultuur en Maatschappij kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- bewegen, sport en maatschappij*
- Duits
- economie
- Frans
- informatica*
- maatschappijwetenschappen*
- wiskunde A

Bij het profiel Economie en Maatschappij kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- bedrijfseconomie*
- bewegen, sport en maatschappij*
- Duits
- Frans
- informatica*
- kunst*
- maatschappijwetenschappen*

Bij de profielen Natuur en Gezondheid en Natuur en Techniek kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- bewegen, sport en maatschappij*
- biologie
- Duits*
- economie
- Frans*
- informatica*
- kunst*
- maatschappijwetenschappen*

VAKKEN EN HET SOORT EXAMEN

Niet alle examenvakken hebben een centraal schriftelijk eindexamen, sommige sluit je uitsluitend met een schoolexamen af. Voor de vakken die wel een eindexamen hebben geldt dat 50% van het eindcijfer wordt bepaald door de meetellende werken van het schoolexamen en 50% door het landelijk eindexamen. Alle officieel meetellende toetsen staan vermeld in het Programma van Toetsing en Afsluiting, dat aan het begin van ieder schooljaar wordt gepubliceerd. Daarin staat wanneer je welke toetsen kunt verwachten, hoeveel deze meetellen en hoe de herkansingen geregeld zijn.

De vakken BSM, informatica, LO en O&O hebben alleen een schoolexamen. De vakken CKV, maatschappijleer en het profielwerkstuk leveren samen het combinatiecijfer, dat ook als schoolexamencijfer meetelt.

Het VWO

DE VERPLICHTE VAKKEN

De vakken die iedereen moet volgen zijn:

voor het atheneum:

Nederlands
Engels
Frans of Duits (beide incl. literatuur)
maatschappijleer
levensbeschouwing
lichamelijke opvoeding
culturele en kunstzinnige vorming
wetenschapsoriëntatie

voor het gymnasium:

Nederlands
Engels
Latijnse Taal en Cultuur of Griekse Taal en Cultuur
maatschappijleer
levensbeschouwing
lichamelijke opvoeding
klassieke culturele vorming (als onderdeel van La/Gr)
wetenschapsoriëntatie

Verder zijn in de studielast verplicht opgenomen deelname aan de introductieweek, modules algemene vaardigheden, oriëntatie op studie en beroep en een mentorbegeleidingsuur.

DE PROFIELVAKKEN

Er zijn twee soorten profielvakken: de vaste profielvakken en de profielkeuzevakken. In de meeste gevallen heeft de school bepaald welke profielkeuzevakken er worden aangeboden³, die keuze staat vast en kun je niet wijzigen; er zou anders geen werkbaar rooster mogelijk zijn. In het profiel Cultuur en Maatschappij kun je een keuze maken voor twee profielvakken, in de andere profielen voor één. Het overzicht van de profielvakken ziet er als volgt uit:

Cultuur en Maatschappij:

aardrijkskunde of maatschappijwetenschappen of economie
geschiedenis
kunstvak beeldende vorming (of kortweg kunst) of Frans of Duits of (voor gymnasium)
Grieks (zie pag. 10)
wiskunde C

Economie en Maatschappij

aardrijkskunde of maatschappijwetenschappen of Frans of Duits of bedrijfseconomie
economie
geschiedenis
wiskunde A

³ Het kan dus zijn dat op andere scholen andere profielsamenstellingen voorkomen.

Natuur en Gezondheid

biologie

natuurkunde of aardrijkskunde of onderzoek en ontwerpen

scheikunde

wiskunde A

(let hierbij wel goed op: er zijn studies die aansluiten op NG waarbij je verplicht natuurkunde moet hebben gekozen, bijvoorbeeld geneeskunde)

Natuur en Techniek

informatica of biologie of onderzoek en ontwerpen

natuurkunde

scheikunde

wiskunde B

Voor wiskunde geldt: wiskunde C in het profiel CM mag je vervangen door wiskunde A, wiskunde A in de profielen EM en NG mag je vervangen door wiskunde B.

HET VAK IN DE VRIJE RUIMTE

Je kiest ook een vak in de vrije ruimte. De school kan het vak echter alleen aanbieden als het rooster het toelaat en er voldoende leerlingen zijn die het hebben gekozen⁴. We zullen je daarom vragen om een eerste en een tweede keuze te maken. De profielkeuzevakken worden ook aangeboden in de vrije ruimte. Het spreekt echter vanzelf dat je nooit een vak twee keer kunt kiezen.

Vakken met een * kun je niet in combinatie met alle vakken kiezen, zie pagina 9 en het overzicht achterin dit boekje.

Bij het profiel Cultuur en Maatschappij kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- Duits
- economie
- Frans
- informatica*
- kunst*
- maatschappijwetenschappen*
- Grieks (alleen voor gymnasiasten)

Bij het profiel Economie en Maatschappij kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- Duits
- Frans
- informatica*
- kunst*
- maatschappijwetenschappen*
- bedrijfswetenschappen*
- Grieks (alleen voor gymnasiasten)

⁴ Dit geldt niet voor de vakken Grieks en onderzoek en ontwerpen.

Bij de profielen Natuur en Gezondheid en Natuur en Techniek kun je kiezen:

- aardrijkskunde
- biologie
- Duits
- economie
- Frans
- informatica*
- kunst*
- maatschappijwetenschappen*
- onderzoek en ontwerpen*
- Grieks (alleen gymnasium)

VAKKEN EN HET SOORT EXAMEN

Niet alle examenvakken hebben een centraal schriftelijk eindexamen, sommige sluit je uitsluitend met een schoolexamen af. Voor de vakken die wel een eindexamen hebben geldt dat 50% van het eindcijfer wordt bepaald door de meetellende werken van het schoolexamen en 50% door het landelijk eindexamen. Alle officieel meetellende toetsen staan vermeld in het Programma van Toetsing en Afsluiting, dat aan het begin van ieder schooljaar wordt gepubliceerd. Daarin staat wanneer welke toetsen worden gegeven, hoeveel deze meetellen en hoe de herkansingen geregeld zijn.

De vakken lo, o&o en informatica hebben alleen een schoolexamen. De vakken ckv (alleen voor leerlingen op het atheneum), maatschappijleer en het profielwerkstuk leveren samen het combinatiecijfer, dat ook als schoolexamencijfer meetelt.

Het vak wetenschapsoriëntatie heeft geen (school)examen, maar telt mee voor de overgang van 4 naar 5 vwo.

NAAR 4 HAVO...?

Soms blijkt aan het einde van het schooljaar dat een overgang van 3 vwo naar 4 havo om welke reden dan ook meer voor de hand ligt dan de overgang naar 4 vwo. Om te voorkomen dat je de gehele keuzebegeleidingsprocedure opnieuw moet doorlopen, vragen we alle leerlingen in 3 vwo ook een havo-profiel te kiezen, ook al zal dat in de meeste gevallen overbodig zijn.

Wat kan ik doen na het behalen van mijn diploma?

HBO en WO

Het hbo en het wo vormen samen het Hoger Onderwijs. Het Hoger Onderwijs heeft in Nederland de zogenaamde bachelor-masterstructuur, waarmee je diploma internationale erkenning heeft. Je begint altijd met een bacheloropleiding. Daarna kun je het beroepsleven in óf doorgaan voor een masteropleiding. Dat doe je meestal aan een universiteit, voor hbo-ers voorafgegaan door een schakelprogramma, maar er zijn ook hbo-masters.

De afkorting hbo staat voor Hoger Beroepsonderwijs; ons land kent vele hbo-scholen. Als je tot een hbo-opleiding toegelaten wilt worden dan moet je tenminste een havo-of mbo-diploma hebben. Daarnaast gelden voor veel opleidingen ook profieleisen. Een bacheloropleiding aan het hbo duurt vier jaar en bereidt je voor op managementfuncties in de beroepspraktijk. Met een hbo-bachelor ben je echt klaar voor de arbeidsmarkt. Het is daarom logisch dat je tijdens iedere hbo-bacheloropleiding tenminste 1 jaar stage moet lopen en dat de doorstroom naar een masteropleiding niet groot is.

De afkorting wo staat voor Wetenschappelijk Onderwijs en wordt onderwezen aan de universiteiten. Als je een universitaire studie wilt doen, moet je minimaal een vwo-diploma of een HBO-propedeuse⁵ hebben. Een bacheloropleiding aan het WO duurt drie jaar. Het is een wetenschappelijke opleiding die met name is gericht op het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Met een bachelordiploma op zak kun je ervoor kiezen meteen te gaan werken, maar dat is niet gebruikelijk. Gewoonlijk stromen universitaire bachelors door naar een één- of meerjarige masteropleiding. Dat hoeft niet per se op dezelfde universiteit te zijn als waar je je bachelor hebt gedaan, je kunt ook kiezen voor een andere universiteit in Nederland of in het buitenland.

TOELATING TOT HBO

Als je een havo- of een vwo-diploma behaald hebt, mag je in principe doorstromen naar het Hoger Beroepsonderwijs. Aanmelding gebeurt bij Studielink en je kunt de studiefinanciering regelen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Slechts bij enkele opleidingen, waarbij je eerst een toelatingsexamen moet afleggen, gebeurt dit in eerste instantie niet centraal, maar per instelling. Een voorbeeld hiervan is het kunstonderwijs. En verder zijn er opleidingen die hun studenten mogen selecteren.

Factoren die bij de toelating tot een bepaalde opleiding een rol kunnen spelen zijn:

- a. de profielkeuze
- b. de schoolresultaten (!)
- c. de opnamecapaciteit van de gekozen studie (hoeveel plaatsen zijn er en hoe groot is de aanmelding voor die studie?)
- d. motivatie, inzet en capaciteiten

Het is goed hiermee rekening te houden, zodat je weet hoe reëel je kansen liggen.

⁵ Een propedeuse geeft aan dat het eerste studiejaar succesvol is afgerond.

Een Associate Degree (ad) is een tweejarige hbo-opleiding die qua niveau tussen een mbo-4 diploma en een hbo-bachelor in zit. Het is een praktijkgerichte opleiding, waarbij de theorie direct wordt toegepast in de praktijk. Het kan een goede optie als je een hbo-opleiding wilt volgen, maar niet direct voor een 4-jarige bachelor wilt gaan.

TOELATING TOT WO

Met een vwo-diploma kun je in principe doorstromen naar het Wetenschappelijk Onderwijs aan een universiteit. Studielink regelt ook deze toelating, en de Dienst Uitvoering Onderwijs de studiefinanciering. De bovengenoemde factoren die van invloed kunnen zijn voor toelating op het hbo gelden ook voor het wo.

Via HAVO naar VWO?

Sommige leerlingen die op het havo bovengemiddeld scoren, overwegen om na het behalen van het diploma over te stappen naar 5 vwo. Als je dat zou willen doen, besef dan wel dat je op het vwo een eindexamenvak meer hebt dan op het havo, want in het algemene deel is op het vwo Duits of Frans ook verplicht. Als je op het havo geen extra vak gekozen hebt, betekent dat, dat je gedurende de vakantie in ieder geval minimaal één vak moet bijwerken (meestal is dat Duits of Frans). Het kan zelfs zijn dat er meer vakken moeten worden bijgewerkt, omdat het aanbod van de (profiel-)keuzevakken op het havo niet geheel overeenkomt met dat op het vwo. Wil je straks een wetenschappelijke opleiding doen, dan zijn er eventueel ook andere mogelijkheden om daarnaartoe te werken (je decaan weet daar alles van). Als je met de gedachte speelt, toch een overstap te willen maken, is het goed om dit in je overweging mee te nemen:

- Zorg ervoor dat je zo weinig mogelijk vakken behoeft in te halen.
- Je maakt geen kans wanneer je vakkenpakket niet aansluit bij een vwo-profiel. Om dit mogelijk te maken, is het handig om – als de keuzemogelijkheden het toelaten – een tweede moderne vreemde taal te hebben en een extra vak (dit kun je ook combineren). Wanneer je op het havo Cultuur en Maatschappij gekozen hebt, is wiskunde eigenlijk een noodzaak, want wiskunde is op het vwo altijd een profielvak en dit bijwerken tot en met 4 vwo wordt een welhaast onmogelijke opgave.
- Je bent bereid om direct na afloop van het eindexamen havo in de vakantie een bijspijkerprogramma te volgen.
- Je moet in je examenjaar vóór de voorjaarsvakantie door middel van een aanvraagformulier de toelating voor 5 vwo aanvragen.

Met een havodiploma heb je een wettelijk recht op doorstroming naar 5 vwo. Maar in enkele gevallen mag de school een aanvraag weigeren, bijvoorbeeld als er geen plaats is. Het is daarom zeer gewenst dat je je ook tijdig aanmeldt voor een vervolgopleiding op het hbo (of mbo). Je kunt immers pas vlak voor de zomervakantie te horen krijgen dat er geen plaats is. Ga sowieso van tevoren goed bij jezelf na of je kansen om een vwo-diploma te behalen reëel zijn, en overleg altijd met de decaan. Het kan zijn dat je naast de leerstof ook toetsen voor het schoolexamen moet inhalen. Daarnaast kun je eventueel ook enkele vrijstellingen voor reeds gemaakte PTA-onderdelen krijgen, dit in overleg met de afdelingscoördinator. Als je wilt weten wat er bij verschillende vakken op je af komt, vraag dan de vakleraren naar de gevolgen voor hun vak.

De keuzebegeleiding

De keuzebegeleiding in de derde klas is onderdeel van de *loopbaanoriëntatie en -begeleiding* (LOB) op onze school. In de onderbouw gaat het daarbij met name om de profielkeuzebegeleiding, in de bovenbouw komt de nadruk binnen de LOB te liggen op de studie- en beroepskeuze.

Begin september zijn we begonnen met de keuzebegeleiding. Onder leiding van je mentor volg je tijdens de SPB-uren een lesplan dat je helpt uiteindelijk een goede profielkeuze te maken. Onderdelen van dit traject zijn:

- * De profielkeuzedagen op 10 en 11 november:
De instroomcoördinator van InHolland Haarlem verzorgt informatie over het hbo aan leerlingen van 3 havo, leerlingen in 3 vwo krijgen informatie over het Wetenschappelijk Onderwijs. Bovendien volgt een uitgebreide voorlichting over de in de bovenbouw nieuwe profiel- en keuzevakken. Voor informatie aan ouders is er 10 december een ouderavond.
- * De lessencyclus studie- en profielkeuzebegeleiding met ondersteuning van de methode Qompas.
- * Je vakdocenten geven je in januari adviezen betreffende jouw kansen voor dat vak in de bovenbouw, deze staan in Magister en zijn ook beschikbaar voor je ouders.
- * Je krijgt tijdens de reguliere lessen voorlichting over de vakken in de bovenbouw.
- * Je mentor voert een persoonlijk gesprek met je.
- * Je krijgt voorlichting van de decaan.

Na de voorjaarsvakantie (in week 10) moet je je definitieve profielkeuze maken.

Als de definitieve keuze is gemaakt geeft je mentor een overzicht van je keuze mee, dat door jou en een van je ouders voor gezien moet worden ondertekend. Daarmee is dan de keuzebegeleiding beëindigd.

En let goed op:

wanneer je de definitieve keuze hebt gemaakt, bestaat er geen mogelijkheid meer deze te veranderen!

Lijst van afkortingen

Voor de schoolvakken en profielen zijn de volgende afkortingen gebruikelijk:

ak	Aardrijkskunde
beco	Bedrijfseconomie*
biol	Biologie
bsm	Beweging, sport en maatschappij
ckv	Culturele en kunstzinnige vorming
cm	Profiel Cultuur en Maatschappij
dutl	Duitse taal en literatuur
econ	Economie
em	Profiel Economie en Maatschappij
entl	Engelse taal en literatuur
fatl	Franse taal en literatuur
gtc	Griekse taal en cultuur
ges	Geschiedenis
hbo	Hoger Beroepsonderwijs
in	Informatica
kcv	Klassieke culturele vorming
kubv	Kunstvak beeldende vorming
ltc	Latijnse taal en cultuur
lo	Lichamelijke opvoeding
lob	Loopbaanoriëntatie en -begeleiding
maat	Maatschappijleer
maw	Maatschappijwetenschappen
nat	Natuurkunde
Netl	Nederlandse taal en literatuur
ng	Profiel Natuur en Gezondheid
nt	Profiel Natuur en Techniek
o&o	Onderzoek en ontwerpen
pta	Programma van toetsing en afsluiting
schk	Scheikunde
spb	Studie- en profielkeuzebegeleiding
wisa	Wiskunde A
wisb	Wiskunde B
wisc	Wiskunde C
wo	wetenschappelijk onderwijs
wor	wetenschapsoriëntatie

* het vak bedrijfseconomie heet officieel *Bedrijfseconomie, Ondernemerschap en Financiële Zelfredzaamheid*

Tot slot: Het onderwijs is voortdurend in beweging. Hoewel wij ons uiterste best hebben gedaan alles zo nauwkeurig mogelijk te vermelden, kan het zijn dat bepaalde informatie in dit boekje door allerlei omstandigheden weer achterhaald is. Aan de inhoud van dit boekje kunnen daarom geen rechten ontleend worden.

Wij wensen alle derdeklassers en hun ouders veel sterkte bij het maken van een weloverwogen profielkeuze.

De decanen

Bijlagen

Voordat je je definitieve keuze gaat invoeren in de computer krijg je een formulier mee waarop je de (voorlopige) keuze moet aangeven. Het biedt een schematisch overzicht van de keuzemogelijkheden. Deze formulieren op de volgende pagina's als bijlage afgedrukt.

Keuzeformulier Havo

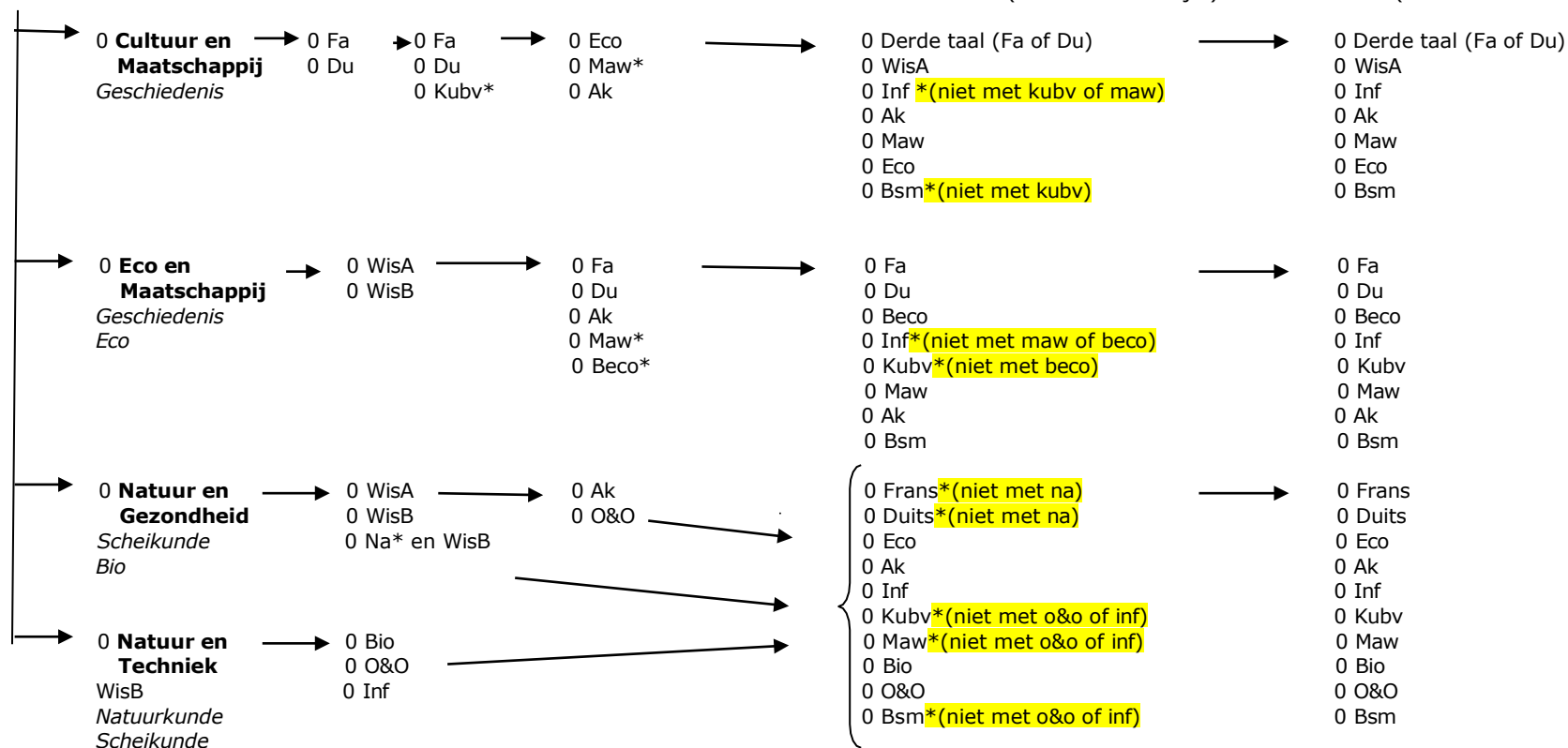
Geef aan welk profiel (1) je kiest en volg dan de pijlen langs de profielkeuzevakken (2) en de eerste en tweede keuze van het vak in de vrije ruimte (3). Kies nooit een vak twee keer! Vakken met * kunnen niet in alle combinaties met andere vakken worden gekozen.

1. kies profiel

2. kies profielkeuzevakken

3. kies vak in vrije ruimte

eerste keuze (ander vak dan bij 2) **tweede keuze** (ander vak dan bij 2 en keuze 1)

Keuzeformulier vwo

Geef aan welk profiel je kiest en ga vervolgens verder met de keuze tweede taal (Fa of Du voor atheneum, La of Gr voor gymnasium), de profielkeuzevakken en de eerste en tweede keuze in de vrije ruimte (een tweede keuze is bij Grieks niet nodig). Kies nooit een vak twee keer!
 Vakken met * kunnen niet in alle combinaties met andere vakken worden gekozen.

